

РЕГУЛИСАЊЕ БОРБЕНИХ ДЕЈСТАВА НА РАТНИМ ИГРАМА И МАНЕВРИМА

Руковођење ратним играма и маневрима је доста сложен посао, а нарочито у случајевима када се борбена дејства противничких страна одвијају у потпуности према одлукама учесника. Тада се најбоље може развијати самосталност и самопоуздање самих учесника у доношењу одлука, а то је и згодна прилика да се они обучавају на грешкама или успесима који проистичу из њиховог рада. Пошто се овакав систем обуке све више примењује у нашој Армији, то се и борбена дејства на ратним играма и вежбама више не одвијају по једном крутом, унапред до детаља разрађеном плану руководства, већ се тај план у суштини употпуњава дејствима која произилазе из одлука учесника.

Регулисање борбених дејстава на ратним играма

Иако ратне игре, према намени и циљу који се жели постићи обучавањем учесника, могу бити командне, командно-штабне и штабне, ипак ћу у овом чланку изнети своје мишљење о начину регулисања борбених дејстава који се углавном односи на командно-штабне двостране ратне игре, пошто је регулисање борбених дејстава према одлукама учесника најкомпликованије баш на таквим играма. То се остварује погодном изградом плана ратне игре, подесном организацијом руководства и посредника, као и правилним односом учесника, руководства и посредника при регулисању исхода судара.

Планом ратне игре не треба прејудуцирати одлуке учесника, већ у њему решити само општа питања, као што су: почетак ратне игре; њена подела на фазе с обзиром на постављена наставна питања; дејства суседа; рад руководства и посредника, и сл. Поделу на фазе треба вршити с обзиром на оперативно-тактичке проблеме, који ће се детаљно обрадити, на проблеме који ће се прећи само начелно и на оне који се неће прелазити. За почетна и најважнија оперативно-тактичка питања треба подесити да се поклапа календарско и оперативно време, док се дејства од мањег интереса могу разигравати у скраћеном времену, а неинтересантна или већ раније обрађивана питања и прескакати (праве се оперативни скокови).

Према досада стеченим искуствима, *организацију и размештај руководства и посредничког апарата* треба вршити на следећи начин:

у руководство ратне игре могли би да уђу руководиоци ратне игре, начелник штаба руководства и помоћници руководиоца ратне игре за родове и службе (код мањих ратних игара нису потребни помоћници за родове и службе), с тим што за обављање оперативних послова за руковођење треба образовати и оперативно одељење руководства. Под руководиоцем ратне игре стајали би главни посредници страна, који су уједно и општевојни посредници код највиших команди дотичне стране (команди I степена). Поред главних посредника, за команде I степена требало би одредити још 2—3 општевојна и 1—2 посредника за сваки род и службу. На сличан начин требало би предвидети потребан број посредника за команду II степена, које учествују на ратној игри, с тим да у овим командама буде онолико општевојних посредника колико има потчињених команди више 1—2 официра.

У погледу места рада посредника искуство је показало да они треба да буду просторно одвојени од играјућих команди и груписани код руководства. О овоме начину рада изнео је своја запажања пуковник Крунић Урош у чланку „Нека искуства са извођења ратних игара“¹⁾, која се односе на организацију рада на једностраним ратним играма. Сматрам да су његова запажања тачна и корисна, али је пракса из организације двостраних ратних игара дала и нова искуства. Наиме, код двостраних ратних игара организација и размештај посредничког апарата треба да омогуће брзо и лако праћење дејства противничких страна, упоређивање одлука старешина чије јединице дејствују једне према другима и доношење реалних закључака о исходу судара. Ако би се посредници налазили код играјућих команди, они би тешко могли пратити рад супротне стране на дотичном делу фронта, кад немају сталног увида у одлуке и дејства супротне стране. Природно је да они у том случају не могу давати ни податке о исходу судара. Подаци о обостраној ситуацији стичу се код руководства, које једино може да регулише борбена дејства јединица. Но, због претрпаности пословима, оно би било у физичкој немогућности да непосредно прати рад и одлуке свих команди, нарочито ако је ратна игра двострана и двостепена. Сем тога, поставља се питање: какву заправо улогу имају посредници који се налазе код јединица при таквој организацији? Њихова се улога у таквом случају своди само на праћење рада учесника, прикупљање искуства за анализу и давање података о суседима који не играју. У погледу регулисања борбених дејстава они не могу ништа допринети, а, поред тога, оваква организација компликује и оптерећује везе. Ако би посредници били одвојени од учесника и груписани уз руководство, они, пре свега, не би сметали командама и старешинама, а могли би непрекидно да обавештавају један другог о дејству супротне стране, да добијају потпун увид у ситуацију на појединим деловима фронта и да на основу тога лако доносе закључке о исходу судара.

Искуство је показало да је најбоље ако се општевојни посредници супротних страна — чије јединице дејствују једне против дру-

¹⁾ „Војно дело“, бр. 2/54.

гих — групишу тако да буду у непосредној близини. Посредници родова војске могли би се груписати уз одговарајуће општевојне посреднике дотичне јединице, као што се то обично ради, а могли би образовати и посебне групе дотичног рода и службе, у којима би се налазили сви посредници тога рода и службе. Према већ стеченом искуству, показало се да је код двостраних ратних игара најбоље да се по родовима и службама образују групе посредника, на пример, за артиљерију, авијацију, обавештајну службу, позадинске службе, итд., које би стајале под помоћником руководиоца ратне игре за дотични род и службу. Тако би, на пример, посредници артиљерије могли стално упоређивати однос снага и дејства артиљерских јединица супротних страна које дејствују на истом фронту и, према томе, долазити до закључака о утицају њиховог дејства на исход судара, док би помоћник руководиоца ратне игре за артиљерију имао непосредан увид у дејства артиљерије свих јединица обеју страна, пошто би све потребне податке добијао од одговарајућих посредника артиљераца који би се налазили на окупу у његовој близини. Тако би требало груписати и посреднике код авијације, тенкова, обавештајне службе, па и инжињерије. Једино би посредници за везу могли да буду и уз општевојне посреднике, пошто за исход судара није пресудно упоређивање опште организације веза супротних страна, већ посебно како је свака страна организовала своју везу. Посреднике за позадинске службе, с обзиром на стечено искуство, такође је погодно груписати посебно због специфичности рада ових служби.

Вероватно ће бити приговора оваквом начину груписања посредника зато што нема контакта између општевојних посредника и посредника у родовима и службама исте команде. Међутим, општевојни посредник при доношењу одлуке у динамици обавезно би требао да сазива све посреднике родова и служби и тражи њихова мишљења. Сем тога, посредници родова и служби били би дужни да се непрекидно обавештавају о одлукама општевојних команданата и тактичкој ситуацији. Због овога један из групе општевојних посредника требао би да има као основни и стални задатак непрекидно обавештавање посредника родова и служби дотичне команде о одлукама команданта и променама тактичке ситуације. Треба имати у виду да успех вежбе умногоме зависи од непрекидног међусобног обавештавања, а тиме и од координације рада између посредника супротних страна и између посредника у оквиру једне команде.

Однос руководства, посредника и учесника требало би тако регулисати да се руководство појављује као претпостављена команда за обе стране, а главни посредници страна да буду уједно и посредници код команди I степена (као што је то раније речено), на пример, код команде дивизије „Црвених“ и команде корпуса „Плавих“ (ако на страни „Црвених“ игра команда дивизије, а на страни „Плавих“ команда корпуса). Ови посредници у ратној игри могу примати улогу суседа играјућих команди I степена, као и официра за везу — делегата претпостављене команде (у овом случају команде коју претстав-

ља руководство), те, према томе, не би имали никакво право да се мешају у рад учесника.

Посредници у командама II степена (у наведеном примеру код команди пукова „Црвених“ и команди дивизија „Плавих“) могу се најкорисније употребити ако би на себе узели улогу команданата, који су непосредно потчињени командама чији рад прате. У наведеном случају на страни „Црвених“ би се појављивали као команданти батаљона пред играјућим командама пукова, а на страни „Плавих“ као команданти пукова пред играјућим командама дивизија.

Кроз овакав систем рада учесници би се стављали у ситуацију каква је она и у стварности, тј. команде I степена општите би са командама II степена као потчињеним командама и руководством као претпостављеном командом, а команде II степена са командама I степена као претпостављеном командом и својим посредницима као потчињеним командантима. Извештаји посредника, који се налазе у улози команданата потчињених командама II степена, претстављају основно средство којим руководство може да регулише динамику, о чему ће доцније бити још говора. Међутим, искуство је показало да би играјућим командама требало одузети право да од посредника, као потчињених команданата, траже одлуке, јер би се играјуће команде могле руководити тим одлукама (уколико би их добијале) и сматрати их као решења руководства.

Регулисање борбених дејстава произилази из самог начина организације руководства и посредника и њиховог односа према учесницима. Наиме, руководство би регулисало борбена дејства по основним одлукама учесника, а по осталим посредници. У овом циљу оперативно одељење руководства прикупљало би почетне одлуке једне и друге стране и претстављало их на карти (или шеми). Руководство би вршило њихово међусобно упоређивање у погледу груписања, односа снага на појединим правцима, као и начина како је обезбеђена подршка дејства од стране појединих родова и служби, стим што би мишљење по овоме давали помоћници руководиоца ратне игре за родове и службе (ако постоје). Тек на основу оваквог свестраног разматрања руководилац ратне игре може одредити највероватнији резултат дејства страна на крају извесног периода, фазе или на крају дана, тј. одредити линију на коју би јединице избиле у то време (обично за следећи дан дејства). Поред тога, било би потребно да главни посредници страна заједнички одреде још 1—2 линије, које се могу дати у току дана, на пример, у 11 и 15 часова (ако је руководилац одредио линију на крају дана) и да посредници у командама II степена још детаљније на сличан начин рашчлањавају дејства по времену, стим да ово заједнички раде посредници „Црвених“ и „Плавих“ чије јединице дејствују на истом фронту. При регулисању самог темпа дејстава општевојни посредници треба да чују и мишљења посредника родова и служби. А ако би у току борбених дејстава наступили неки моменти који битно утичу на борбена дејства (увођење

другог ешелона, противнапади и противудари), онда је неопходна интервенција руководиоца ратне игре или главних посредника, који би кориговали првобитан темпо дејстава.

Најбоље је да посредници II степена дају учесницима податке о борбеним дејствима у форми извештаја потчињених команданата, јављајући линије на које су избиле јединице, плен и губитке у дотадашњој борби и сл.

Искуство је показало да је за успешан развој ратне игре врло важно организовати *непрекидно обавештавање (информативну службу)* целокупног посредничког апарата и руководства о свима важним моментима у току развоја ратне игре (одлукама учесника, променама ситуације и сл.). Ово би у оперативном одељењу руководства могла обављати 2—3 официра (информативни отсек), а код сваке групе општевојних посредника 1—2 официра, којима би се обраћали одговарајући посредници родова и служби ради добијања података о променама ситуације. Ако се ова служба не би организовала на овај начин, десило би се да посредници родова и служби буду ван тактичке ситуације или да сталним запиткивањем о променама ситуације непрекидно ометају рад општевојних посредника. Било би корисно ако би се у Информативном отсеку руководства поред радне карте са ажурном ситуацијом имала и велика прегледна шема на којој би се уносиле промене ситуације помоћу макета (на начин који сам изложио у свом чланку у „Војном делу“, бр. 4/1954) или још грубље — кредама у боји.

Као што је напоменуто, *оперативни скокови* се праве на тај начин што се мање интересантна дејства прескачу да би се солидније обрадила разна питања која су постављена планом ратне игре. Искуство је показало да ови скокови на двостраним двостепеним ратним играма узимају доста времена, јер је потребно 7—8 часова од почетка предаје ситуације до добијања одлуке учесника по њој. Да би се овај рад убрзао, практично је да посредници оба степена једновремено усмено по карти изнесу ситуацију за период који се прескаче. Искуство је показало да у току једног дана код двостраних двостепених ратних игара не треба давати више од два оваква оперативна скока.

Треба напоменути да би било корисно ако би се још у самом почетку ратне игре одредило 1—2 официра из оперативног одељења, који би непрекидно прагили борбена дејства и примедбе посредника и руководства на рад учесника и на основу свега тога *припремали материјал за анализу*.

При изложеном начину регулисања динамике руководство не мора да измишља и ствара неке ситуације, већ, напротив, те ситуације реално произилазе из одлука учесника. При томе се руководство и посредници појављују и као *преносиоци* података са једне на другу играјућу страну, и то оних података које би оне, с обзиром на њихова планирана дејства у стварности могле добити, и као *судије* које пресуђују исход судара, с обзиром на изнете елементе.

Регулисање борбених дејстава на маневрима

Поред елемената који утичу на регулисање борбених дејстава на ратним играма (одлуке учесника, однос снага на појединим правцима, подршка од стране родова војске и служби, итд.), на маневру се појављује још и стварно дејство јединица, тј. врло важан елемент који на ратним играма уопште не долази до изражаја, јер се на маневру ова дејства не могу унапред тачно предвидети, већ се морају непрекидно пратити и узимати у обзир при регулисању борбених дејстава. Иако за праћење овога рада постоје судије и пратиоци (посредници), ипак настаје питање: како их треба искористити при регулисању борбених дејстава — да ли треба оставити судијама да они ово раде пратећи рад јединица на земљишту и на који би начин они то могли успешно спроводити, или борбена дејства треба да регулише руководство које има увида у целокупну ситуацију, пошто прима извештаје противничких страна, судиског и посредничког апарата?

У Америчкој армији регулисање борбених дејстава на маневрима пренето је углавном на судије. Према њиховом званичном Упуту²⁾ постоје три врсте судија: судије код трупних јединица (од чете па навише), судије за ватру и судије код мостова. Судије код јединица регулишу борбена дејства, углавном с обзиром на ватрену надмоћност на појединим деловима фронта³⁾. А да би се једној страни могло одобрити даље напредовање неопходно је да постигне надмоћност у поенима почев од 2:1 до 5:1, зависно од утврђености браниоцевог положаја и правца дејства оруђа (фронтално или бочно).

У Италијанској армији борбена дејства такође регулишу само судије. У њиховој литератури се помињу судије по странама — јединицама и судије по секторима (деловима фронта). Први систем, по коме су судије везане за извесне јединице, употребљава се при дејству брзих јединица, као и при дејству на планинском земљишту, али се и код овог система препоручује да се на извесним деловима фронта, где се одигравају важни судари, поставе и секторске судије („контактна арбитража“). Други систем (секторске судије) примењује се кад је темпо дејства јединица спорији, на пример, при нападу на организовану одбрану. Иначе, успеси се пресућују слично као и у Америчкој армији, тј. према односу ватрене снаге противничких јединица претворене у поене.

Судиска служба у бившој југословенској војсци била је организована као комбинација система судија код јединица и секторских судија (види „Упутство за рад маневарских судија“, од 1939 године). Код великих маневара фронт се делио на 2—3 зоне, од којих је свака

²⁾ „Umpire Manual“ од 1944 године.

³⁾ Ватрена моћ се одређује на тај начин што се за сва ватрена средства на томе фронту саберу поени који су за свако оружје одређени према извесним устаљеним нормама. Тако, на пример, пушка у дејству до 450 м вреди 1 поен, а од 450—900 м пола поена; митраљез у дејству на даљини до 900 м има вредност 10 поена, а од 900—1.500 м вреди 5; хаубица 105 мм вреди 15 поена, итд.

имала свог главног судију. Главни судија је под собом имао једног вођу групе судија код „Дрвене“ и другог код „Плаве“ стране. Ширина зоне се углавном поклапала са фронтом дејства дивизије у нападу. Уствари, наведени систем се више приближавао систему судија код јединица него секторском систему.

Руси примењују оба система, тј. преко посредника у јединицама и преко секторских посредника.

Према искуству са нашег маневра 1953 године регулисање борбених дејстава треба да врше и судије и руководство, само је питање како при томе треба разграничити њихов делокруг рада. На маневру је руководство одређивало само главне контуре динамике, руководећи се при томе сличним елементима као и на ратним играма (густина груписања на појединим правцима, планирана дејства артиљерије, авијације и других родова и служби), а осим тога и квалитетом јединица и стањем код суседа. Упоређивањем ових елемената руководство је долазило до закључка о највероватнијем исходу судара и одређивало линије које се могу постићи следећег дана дејства (слично као на ратним играма). Ово се давало само као оријентација за рад судија, а судије су на лицу места пресуђивале исход судара узимајући у обзир, поред односа снага, још и правилност и вештину рада јединица (дејство ватре, изненађење, маскирање, коришћење земљишта, садејство, итд.). Због овога је резултат дејстава могао бити већи или мањи од онога како га је замислило руководство. Према томе, ако би се као критеријум у пресуђивању успеха узимала у обзир само ватрена снага, као што се то ради у неким страним армијама, свакако би се грубо уједностављивала тактичка вештина и занемаривали и други важни утицајни услови за исход судара (квалитет јединица, вешто изведени маневар, изненађење и сл.), који су — као што је поменуто — узимани у обзир на нашем маневру 1953 године. Тако је, на пример, једној нападачевој јединици одређен упола мањи успех пред једном веома умешном гардиском јединицом у одбрани, него код осталих јединица које су такође биле у одбрани, иако је бројни однос снага био сличан. Наиме, у Упутству за рад судија било је предвиђено да се може дати успех нападачу — односно браниоцу у противнападу и при односу 1 : 1 ако је постигнуто изненађење и напад изведен на крила, бокове или позадину.

У погледу система организације судиског апарата, код нас је на маневру секторски систем судија дошао више до изражаја него систем судија по јединицама. Судије су биле везане за извесне делове фронта, а не за јединице, тако да су доносиле пресуде без обзира које су јединице пролазиле кроз њихове секторе. Рејон сектора углавном се поклапао са рејоном напада пешадиског пука. При доношењу пресуда судијама су помагали и пратиоци (посредници) у јединицама, јер је њихова основна дужност била извлачење искустава са маневра, а не пресуђивање успеха. Једино је код тенковских јединица био примењен систем судија код јединица због њихове велике брзине кретања, али

су ове судије могле пресуђивати успехе само онда кад би тенковске јединице изашле из рејона секторских судија.

По моме мишљењу, у будућим маневрима требало би пратиоце (посреднике) у јединицама укључити у судиски апарат, тј. пратиоце у јединицама потчинити главном секторском, односно главном зонском судији, на чијем се сектору — зони налазе јединице које они прате, а главне пратиоце страна, аналогно овоме, потчинити главном маневарском судији. Овим би се не само повећала одговорност пратилаца за регулисање борбених дејстава, већ и олакшао рад судија.

Код нас су се за преношење судиских одлука сасвим добро показали устаљени знаци са заставицама у разним бојама. (Тако, на пример, ако су постојали услови за напредовање „Црвене“ стране истичана је црвена заставица, ако је „Плава“ страна имала предност, истичана је плава заставица, а беле заставице ако ниједна страна није имала услова за напредовање.) Међутим, систем судија по јединицама код Американаца неминовно захтева употребу већег броја сигнала и изазива извесне тешкоће, јер јединице морају чекати пресуду судија које прате противничке јединице. С друге стране, и судије се морају чешће договарати о пресуди.

И одређивање губитака има велики значај при регулисању борбених дејстава на маневру. У наведеном Упутству Американци су у овом циљу предвидели норме за разне ситуације. Тако, на пример, пешадија, зависно од односа снага и утврђености положаја противничке пешадије, може претрпети 1—3% губитака на сат, а 2% ако су њихове снаге подједнаке. Људство које је захваћено артиљерском ватром „трпи“ 3% губитака на један минут од 1 батерије, итд. На сличан начин постоје норме губитака од арт. дивизиона, тенкова и авијације. Овако „претрпљене“ губитке судије узимају у обзир при претварању ватрене снаге јединица у поене. Иако би се за ове норме и начин рада могло рећи да је детаљан и потпун, ипак је читав тај поступак при прорачуну губитака компликован и за праксу тешко применљив, јер он захтева дуготрајну и опсежну припрему посредника (према наведеном америчком Упуту припрема судија за ватру треба да траје 4—6 седмица).

Иако су на нашем маневру 1953 године биле дате доста практичне и једноставне норме за пресуђивање губитака (у виду прегледа), оне ипак нису довољно коришћене, тако да на будућим маневрима овом питању треба поклањати много више пажње.

Изложени начин регулисања борбених дејстава на маневру може се применити и на тактичким вежбама са трупом ако се целокупна организација рада упрости и прилагоди обиму и намени тих вежби.